

УДК 378.091.2:351.746.1: 343.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.14>

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ліховіцький Я.О.,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права
та правоохоронної діяльності
Ужгородського національного університету*

Ліховіцький Я.О. Особливості нормативного регулювання підготовки фахівців з охоронної діяльності.

У статті досліджено особливості нормативного регулювання фахової підготовки персоналу охорони. Констатовано відсутність наукових розвідок щодо нормативного регулювання кваліфікаційних вимог, які висуваються до персоналу охорони. Метою дослідження визначено підготовку пропозицій щодо удосконалення нормативного регулювання підготовки фахівців з охоронної діяльності. Для досягнення цілей статті було використано комплекс наукових методів: формально-догматичний – під час аналізу положень нормативно-правових актів у сфері охоронної діяльності; порівняльно-правовий – у межах порівняння норм законодавчого та підзаконного актів. Застосування методів аналізу, синтезу, індукції та дедукції дозволило побудувати логічну структуру наукової статті та зробити обґрунтовані висновки щодо оптимізації нормативного регулювання освітньої підготовки фахівців з охоронної діяльності.

У дослідженні проаналізовано історію становлення в Україні правового регулювання підготовки фахівців з охоронної діяльності, визначено недоліки та прогалини нормативної основи цієї сфери діяльності. Встановлено, що наявні стандарти вищої освіти не враховують потреби суб'єктів охоронної діяльності у підготовці персоналу охорони. Доведено, що нормативно-правова база у сфері охоронної діяльності не вимагає від фахівців з організації заходів охорони наявності спеціалізованої вищої освіти. Обґрунтовано, що здобувачі освітнього ступеня «бакалавр» (спеціальність «Особиста та майнова безпека») та «магістр» (спеціальність «Охоронна діяльність та безпека») не повинні мати різну спеціалізацію. Зроблено висновок, що відмінності можуть полягати лише в спрямованості спеціальностей підготовки здобувачів освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр»: для суб'єктів охоронної діяльності – спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», а для суб'єктів органів державної охорони – спеціальність 251 «Державна безпека».

На підставі проведеного дослідження, висловлені пропозиції щодо удосконалення Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р. та Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності, які затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 р. № 960.

Ключові слова: запобігання злочинам, кримінальне правопорушення, освітня діяльність, охорона, охоронна діяльність, спеціальність, стандарти вищої освіти, персонал охорони, поліція охорони, фахівець з організації заходів охорони

Likhovitskyi J.O. Peculiarities of normative regulation training of specialists in security activities.

The article deals with the peculiarities of professional training normative regulation of security personnel. It was found that there is no scientific research on the normative regulation of the qualification requirements that are put forward to the security personnel. The aim of the research is to prepare proposals for improving the regulatory regulation of security specialists' training. To achieve the goals of the article, a complex of scientific methods was used: formal and dogmatic one - during the analysis of the provisions of normative legal acts in the sphere of security activities; comparative legal method - within

the limits of comparing the norms of legislative and by-laws. The application of the methods of analysis, synthesis, induction and deduction made it possible to build a logical structure of the scientific article and draw reasonable conclusions regarding the optimization of normative regulation of the educational training of security specialists.

The present research analyzed the history of legal regulation of security specialists' training in Ukraine, identified shortcomings and gaps in the regulatory framework of this sphere of activity. It was established that the existing standards of higher education do not take into account the needs of subjects of security activities in the training of security personnel. It has been proven that the normative and legal framework in the sphere of security activities does not require specialists in organization of security measures to have a specialized higher education. It is justified that the bachelor's degree holders (specialty «Personal and Property Security») and master's degree holders (specialty «Security Activities and Safety») should not have different specializations.

It was concluded that the differences can only be in the focus of the training specialties of bachelor's and master's degrees holders: for subjects of security activity - specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity», and for subjects of state security bodies - specialty 251 «State Security».

On the basis of the conducted research, suggestions were made regarding the improvement of the Law of Ukraine «On Security Activities» dated March 22, 2012 and the Licensing Conditions for the Conduct of Security Activities, which were approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 18, 2015 No. 960.

Key words: crime prevention, criminal offense, educational activity, security, security activity, specialty, standards of higher education, security personnel, security police, specialist in the organization of security measures.

Постановка проблеми. Сучасні суспільно-політичні умови (російська-українська війна, економічна та соціальна криза, загрозливе зростання насильницької злочинності, неефективність поліцейської реформи) існування української держави формують нові виклики для суб'єктів охоронної діяльності.

Зазначені проблеми хоча й ускладнюють, однак не змінюють стратегічний вектор зовнішньої політики України – її європейську орієнтацію, що стала важливим засобом та орієнтиром внутрішньої трансформації суспільства. Пригадаймо, що в країнах-учасниках Європейського Союзу не встановлено єдиного спеціального органу, який здійснює навчання персоналу охорони. Разом з тим, приблизно 60 відсотків держав-членів вимагають від персоналу охорони проходження базової спеціальної підготовки, яка може організовуватись як самим охоронними підприємствами так і у професійних коледжах [1, с. 166]. Також слід відмітити якість підготовки персоналу охорони та контроль європейських держави за освітньою діяльністю в таких закладах.

Тому наразі виникла важлива потреба в формуванні нової освітньої парадигми підготовки фахівців з охоронної діяльності з врахуванням як соціальних, правових, так і зовнішньополітичних потреб української держави.

Комплексність, багатовекторність та багатогранність задач безпеки фізичних та юридичних осіб потребує залучення до виконання завдань майнової та особистої безпеки особи високопрофесійних фахівців у різноманітних галузях господарської діяльності, належного правового забезпечення на державному рівні, кваліфікованого юридичного супроводження, використання останніх досягнень науково-технічного прогресу у сфері розробки та впровадження технічних засобів економічної і інших видів розвідки, спостереження, збирання, накопичення та обробки різноманітної інформації. Отже, вирішення завдань щодо забезпечення майнової й особистої безпеки людини потребують системного підходу.

Традиційно системи економічної та державної безпеки включають такі основні складові частини, як фінансова, техніко-технологічна, кадрова, інформаційна, силова, тощо. Головною дійовою особою, виконавцем охоронних функцій по усіх перелічених напрямках є людина, - охоронник, оператор, інженер, фахівець з організації заходів охорони. Підготовка персоналу охорони потребує спеціальних знань, вмінь та навичок. Інша, не менш важлива сторона в забезпеченні недоторканості бізнесу та особи є технічна оснащеність, спеціальні засоби охорони, засоби зв'язку, зброя. Поєднання фахівця – професіонала від рядового працівника до найвищого керівника – управлінця й використання найсучасніших технічних засобів охорони і є запорукою надійної майнової й особистої безпеки особи.

Фундаментом реалізації таких задач є сучасна фахова підготовка з охоронної діяльності та безпеки з урахуванням сучасних умов воєнного стану. Недоліки та прогалини в нормативному регулюванні освітянської сфери підготовки фахівців з охоронної діяльності змушують нас сформулювати відповідні напрямки їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізувавши наукові дослідження щодо підготовки фахівців з охоронної діяльності, ми можемо відмітити, що значна кількість вчених (О. Болотов, П. Венедиктов, В. Галунько, М. Зубок, В. Кузнецов, Д. Павлов, З. Рахлін, В. Резвих, М. Сийплові, В. Ткаченко, О. Угровецький, О. Чередник, О. Єщук, Ю. Ярошенко, В. Штучний та ін.) вивчали різноманітні аспекти зазначеної проблеми. Однак, їх увага зосереджувалась або на загальному аналізі змісту правового регулювання діяльності суб'єктів охоронної діяльності, або на спеціальних питаннях галузевого регулювання охоронної діяльності.

Важливими за даною темою дослідження є наступні наукові дослідження: 1) Д. Кисленко, В. Столбового, Р. Радзівського у статті «Напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в умовах війни» визначили, що така підготовка «це цілісний та діяльнісний процес забезпечення організації освітньої сфери у закладах вищої освіти, що орієнтований на формування професійної компетентності, а основним результатом при цьому виступає позитивна динаміка здатності та готовності здійснювати свої обов'язки у професійній діяльності на високому рівні» [3, с. 345]; 2) В. Пліска, В. Бондаренка, Р. Радзівського, А. Босенка у статті «Методика підготовки фахівців з охорони фізичних осіб до використання тактико-дійових заходів» розробили методiku навчання, яка ґрунтується на використанні тактико-дійових заходів стосовно зниження ризиків для фізичних осіб під час загрози» [6, с. 19]. Також науковцями, на підставі аналізу вихідних даних «запропоновано низку методів розпізнавання підозрюваних осіб, а також визначені способи комунікації між особою, яку охороняють, та охоронцями; методи розпізнавання ризикових факторних ознак потенційного та безпосереднього нападу; методи пересувань, їх різновид; різнопланові ситуаційні моделі» [6, с. 19].

Указані дослідження стосувалися окремих аспектів підготовки фахівців з охоронної діяльності, однак констатуємо відсутність наукових розвідок щодо нормативного регулювання кваліфікаційних вимог, які висуваються до персоналу охорони.

Узагальнивши наукові дослідження вчених, можна зробити висновок, що визначення основних напрямів вдосконалення нормативного регулювання компоненту освітньої підготовки фахівців з охоронної діяльності в умовах російсько-української війни потребує детального вивчення та аналізу.

Мета та завдання. Мета дослідження – сформулювати пропозиції щодо удосконалення нормативного регулювання підготовки фахівців з охоронної діяльності. Завдання дослідження: 1) здійснити аналіз наукових досліджень у сфері підготовки фахівців з охоронної діяльності; 2) визначити проблеми у сфері нормативного регулювання освітньої підготовки фахівців з охоронної діяльності; 3) сформулювати основні напрями оптимізації нормативного регулювання освітньої підготовки фахівців з охоронної діяльності;

Для досягнення цілей статті було використано комплекс наукових методів: формально-догматичний (юридико-технічний) – під час аналізу положень нормативно-правових актів у сфері охоронної діяльності; порівняльно-правовий – у межах порівняння норм Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р. та Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності, які затверджені постановою Кабінету Міністрів (КМ) України від 18 листопада 2015 р. № 960. Застосування методів аналізу, синтезу, індукції та дедукції дозволило побудувати логічну структуру наукової статті та зробити обґрунтовані висновки щодо оптимізації нормативного регулювання освітньої підготовки фахівців з охоронної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Слід відмітити, що першим кроком у нормативному регулюванні освітянської діяльності в сфері підготовки фахівців з охоронної діяльності стало прийняття КМ України постанови «Про внесення зміни до переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» від 18 травня 2011 р. № 516, якою була відкрита нова спеціальність 8.18010026 «Охоронна діяльність та безпека» [7]. У 2011 році представниками Інституту Управління державної охорони (УДО) України Київського національного університету (КНУ) імені Тараса Шевченка був розроблений та затверджений Міністерством освіти і науки (МОН) України галузевий стандарт за цією спеціальністю освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Наступним визначальним кроком стало ухвалення Верховною Радою України Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р. Стаття перша вказаного нормативно-правового акту визначила персонал охорони як працівників, які безпосередньо виконують функції з охорони майна або фізичних осіб відповідно до свого кваліфікаційного рівня [10]. Ці кваліфікаційні вимоги до персоналу охорони визначені в статтях 11 та 14 Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р. Так до персоналу охорони встановлені такі вимоги – це дієздатні громадяни України, які досягли 18-річного віку, пройшли відповідне навчання або професійну підготовку, уклали трудовий договір із суб'єктом господарювання та подали певні документи (ч.1 ст. 11) [10]. До кваліфікаційних вимог слід віднести наявність певної освіти або професійної підготовки. На нашу думку, така альтернативність в кваліфікаційних вимогах є недопустимою. Отримання спеціальних знань, насамперед, пов'язано з навчанням, яке включає професійну підготовку. Отже пропонуємо усунути цей недолік, виклавши ч. 1 ст. 11 у такій редакції: «1. Персоналом охорони можуть бути дієздатні громадяни України, які досягли 18-річного віку, пройшли відповідне навчання, уклали трудовий договір із суб'єктом господарювання та подали документи ...». Особливі кваліфікаційні вимоги, окрім вище вказаних умов, передбачені щодо фахівців з організації заходів охорони та працівників, задіяних до роботи на пункті централізованого спостереження: вони повинні мати рівень освіти, визначений ліцензійними умовами, затвердженими Кабінетом Міністрів України, і в установлені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, терміни та порядку підвищувати рівень кваліфікації (ч. 2 ст. 11). Загальні положення щодо підготовка та перепідготовки персоналу охорони визначені в ст. 14 Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р. Законодавець не обмежує підготовку та перепідготовку в навчальних закладах різних форм власності (ч. 1 ст. 14), й допускає підготовку персоналу охорони 1–3 розряду безпосередньо суб'єктами охоронної діяльності [10]. Навчальні програми, порядок і рівень підготовки, терміни підготовки, перепідготовки (спеціалізації) та підвищення кваліфікації персоналу охорони визначаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, молоді та спорту за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері охоронної діяльності (ч. 2 ст. 14) [10]. На нашу думку, законодавець допускає технічну помилку, коли зазначає, що суб'єкти охоронної діяльності можуть здійснювати тільки підготовку персоналу охорони. Вважаємо, що суб'єкти охоронної діяльності як і навчальні заклади можуть здійснювати підготовку та перепідготовку фахівців з охорони.

Важливим нормативно-правовим актом, який конкретизував кадрові вимоги до персоналу охорони, є постанова КМ України від 18 листопада 2015 р. № 960, якою затверджені «Ліцензійні умови провадження охоронної діяльності» (Ліцензійні умови). Пункт 14 Ліцензійних умов, передбачає наступні альтернативні вимоги щодо освітніх та (або) кваліфікаційних рівнів до фахівця з організації заходів охорони: 1) наявність вищої освіти і стажу роботи не менше трьох років на посадах офіцерського складу в оперативних і слідчих підрозділах органів внутрішніх справ, міліції охорони, СБУ або стажу не менше трьох років на командних посадах строєвих частин та навчальних закладів Збройних Сил, на посадах середнього та старшого начальницького складу правоохоронних органів, військових формувань, утворених відповідно до законів, та відомчої воєнізованої охорони; 2) наявність вищої освіти і стажу роботи на керівних посадах (директора, заступника директора, керівника філії, іншого відокремленого підрозділу) суб'єкта охоронної діяльності не менше трьох років або стажу не менше трьох років на посадах, відповідальних за напрям охорони; 3) наявність вищої юридичної освіти і стажу роботи за спеціальністю в суб'єкта охоронної діяльності не менше трьох років [4]. На нашу думку, є недоречним пов'язувати освіту фахівця з організації заходів охорони з будь-якою вищою освітою, зокрема з юридичною. Також ці вимоги не враховують різні рівні освіти персоналу охорони. Вважаємо розділити вимоги в залежності від рівня освіти та досвіду роботи у цій галузі. Також, вважаємо, є недоречним формальний досвід представників правоохоронних органів та військових формувань як кваліфікаційна вимога для зайняття вказаної посади. До речі, вказана постанова КМ України використовує застарілу термінологію (невідповідну чинному законодавству, наприклад «міліція охорони» тощо [4]). Змоделюємо ситуацію, коли слідчий поліції формально має «стаж роботи не менше трьох років на посадах офіцерського складу в оперативних і слідчих підрозділах органів внутрішніх справ», однак, фактично, не має жодної уяви про охоронну діяльність. Як відомо, він повинен мати вищу юридичну освіту, тому що ця освіта стосується саме його професійної діяльності. Тому є непра-

вильним вимагати від фахівця з організації заходів охорони вищої освіти, яка безпосередньо не стосується його професійної діяльності.

Також порівнюємо ч.1 ст. 1 Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р., що стосується поняття «фахівець з організації заходів охорони» (керівник суб'єкта охоронної діяльності або його заступник, начальник філії, іншого відокремленого структурного підрозділу або його заступник, до посадових обов'язків якого належать організація та проведення заходів охорони, контроль за виконанням персоналом охорони покладених на нього обов'язків [10]) з пунктом 14 Ліцензійних умов, який передбачає, що фахівець з організації заходів охорони, зокрема повинен мати вищу освіту і стаж роботи на керівних посадах (директора, заступника директора, керівника філії, іншого відокремленого підрозділу) суб'єкта охоронної діяльності не менше трьох років [4]. Маємо певну колізію норм: наприклад, керівник суб'єкта охоронної діяльності за нормою закону вже є фахівцем з організації заходів охорони, але набуває він такого статусу, на думку КМ України, лише тоді, коли стаж його роботи на посаді керівника складає не менше 3 років. Ці положення також потребують певного уточнення. Вважаємо доцільним уточнити, що фахівець з організації заходів охорони – це не обов'язковий додатковий статус керівника суб'єкта охоронної діяльності або його заступника, начальника філії, іншого відокремленого структурного підрозділу або його заступника. Персонал охорони може набувати такого статусу при виконанні певних кваліфікаційних вимог.

Тому, на нашу думку, фахівець з організації заходів охорони, за наявними освітньо-професійними програмами, повинен мати вищу освіту першого рівня («бакалавр») за спеціальністю «Особиста та майнова безпека» і стаж роботи за спеціальністю в суб'єкта охоронної діяльності не менше трьох років або вищу освіту другого рівня («магістр») за спеціальністю «Охоронна діяльність та безпека» і стаж роботи за спеціальністю в суб'єкта охоронної діяльності 1 рік.

Щодо іншого персоналу охорони встановлені наступні кваліфікаційні вимоги: 1) щодо охоронників та охоронців, які повинні входити до штату суб'єкта охоронної діяльності та залежно від об'єкта, що охороняється, відповідати кваліфікаційним вимогам, визначеним наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29 грудня 2004 р. № 336 «Про затвердження Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників» (п. 15 Ліцензійних умов) [4]; 2) щодо працівників, залучених до роботи на пункті централізованого спостереження, який спостерігає за станом систем передавання сповіщень – освітня підготовка повинна бути не нижче повної загальної середньої освіти, а професійна підготовка забезпечується суб'єктом охоронної діяльності (п. 16 Ліцензійних умов) [4].

Певне застереження з цього приводу висловлює Ю. Ярошенко, який ставить під сумнів кваліфікаційний рівень існуючої підготовки в навчальних закладах й вважає, що такі спеціалізовані заклади не мають фахівців з психологічної, функціональної, тактико-спеціальної та фізичної підготовки; й безконтрольні в сфері якості підготовки охоронців [15, с. 69]. На думку вченого, кадрові проблеми суб'єктів охоронної діяльності пов'язані з відсутністю чітких критеріїв щодо влаштування на роботу (такі фахівці не мають якісної спеціальної підготовки, досвіду і відповідної освіти) [15, с. 69]. Частково погоджуючись з таким висновком, слід зауважити, що тривалий час в Україні були відсутні чіткі критерії освітньої підготовки фахівців у сфері охоронної діяльності.

Це було обумовлено ухваленням 29 квітня 2015 року КМ України постанови «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» № 266, яка фактично скасувала спеціальність 8.18010026 «Охоронна діяльність та безпека» [8]. Певним виправленням тієї ситуації, що склалася стало видання МОН України наказу від 6 листопада 2015 р. № 1151 «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою КМ України від 29 квітня 2015 року № 266». Таким наказом МОН України була затверджена Таблиця відповідності Переліку спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра (Перелік 2) та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Перелік 2015) [8]. Згідно вказаної Таблиці спеціальність 8.18010026 «Охоронна діяльність та безпека» поглинається галуззю знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» та спеціальністю 251 «Державна безпека» [8]. Ситуація не змінилася й в проекті постанови КМ України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійсню-

ється підготовка здобувачів вищої освіти»: спеціальність 251 «Державна безпека» змінена на L 1 «Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) [13]. Цікавим є також факт відкриття у 2017 році Інститутом УДО України КНУ імені Тараса Шевченка нової спеціальності 256 «Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) галузі 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», за освітньо-професійною програмою «Особиста та майнова безпека», а в 2024 році її успішна акредитація. Після отримання вищої освіти за освітнім ступенем бакалавра, здобувачі вищої освіти можуть посідати первинні посади в УДО України, інших військових формуваннях, складових сектору безпеки та оборони, організаціях та підприємствах всіх форм власності в сфері охоронної діяльності [11]. Отже є унікальним факт підготовки фахівців у сфері охоронної діяльності одним закладом вищої освіти за різними спеціальностями: магістрів за спеціальністю 251 «Державна безпека» освітньо-професійна програма «Охоронна діяльність та безпека» та бакалаврів за спеціальністю 256 «Національна безпека» освітньо-професійна програма «Особиста та майнова безпека». Цікаво, що профільне законодавство не передбачає конкретних кваліфікаційних вимог до персоналу охорони з врахуванням вказаних освітніх програм. Також важливо пам'ятати, що сьогодні відсутні стандарти вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем спеціальності 256 «Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) та другим (магістерським) рівнем спеціальності 251 «Державна безпека». Наявні стандарти вищої освіти за другим (магістерським) рівнем спеціальності 256 «Національна безпека» (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) та першим (бакалаврським) рівнем спеціальності 251 «Державна безпека», передбачають підготовку фахівців для структурних підрозділів центральних органів виконавчої влади, органів управління стратегічного рівня сил оборони, органів управління сил безпеки державних органів спеціального призначення й військових формувань з правоохоронними функціями. Отже, наявні стандарти вищої освіти не враховують потреби суб'єктів охоронної діяльності у підготовці персоналу охорони.

Чи відповідають такі зміни назві спеціальності «Державна безпека» («Національна безпека») змісту освітньо-професійної програми за спеціалізацією «Охоронна діяльність та безпека» («Особиста та майнова безпека»? На нашу думку, формальне об'єднання спеціальностей не дало необхідного позитивного, насамперед економічного ефекту [5]. Пояснення колишньої заступниці МОН України І. Совсун, що «ми не викреслили окремі спеціальності. Ми їх укрупнили» не витримує критики [12, с. 57]. Оскільки охоронна діяльність – це різновид господарської діяльності, виникає логічне питання, яким чином вона відноситься до державної (національної) безпеки? З цього приводу існують різні погляди науковців.

Перша позиція полягає у віднесенні спеціалізації «Охоронна діяльність та безпека» («Особиста та майнова безпека») до спеціальності 081 «Право» (система знань про об'єктивні закономірності (необхідності) і випадковості виникнення, розвитку і функціонування права і держави в їхній структурній єдності, їхнє місце і роль у суспільному житті) [2, с. 8]. Вважаємо, що охоронна діяльність не може бути безпосередньо віднесена до правничої галузі, оскільки основні нормативні дисципліни чинної спеціалізації стосуються інших галузей знань. Безумовно, окремі навчальні дисципліни мають відношення до правничих наук («Правове забезпечення охоронної діяльності та безпеки», «Криміналістичне забезпечення охоронної діяльності» та «Оперативно-розшукова діяльність»). Наприклад, фахівець з охоронної діяльності та безпеки повинен володіти, зокрема такими компетентностями – використовувати уміння та навички виявлення, збирання, дослідження і використання інформації з метою попередження кримінальних правопорушень у відповідності з сучасними умовами професійної діяльності; однак вони не є домінуючими в освітньо-професійній програмі; здатність правильного тлумачення і застосування норм конституційного права, адміністративного права, кримінального права, цивільного права та інших нормативно-правових актів у повсякденній діяльності суб'єктів охоронної діяльності та державної охорони. Однак такі компетентності не є домінуючими в освітньо-професійній програмі.

Згідно другої позиції – віднесення спеціалізації «Охоронна діяльність та безпека» («Особиста та майнова безпека») до спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» (вид державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими державними органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в точній відповідності із законом і за неухильного дотримання встановленого порядку) не витримує критики, оскільки суб'єкт охоронної діяльності (суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, створений та зареєстрований на тери-

торії України, що здійснює охоронну діяльність на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії – ст. 1 Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 р.) не відноситься до уповноважених державних органів (окрім поліції охорони).

Третя позиція полягає у віднесенні спеціалізації «Охоронна діяльність та безпека» («Особиста та майнова безпека») до галузі знань 07 «Управління та адміністрування», яка передбачає, зокрема спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Такий підхід враховує наявність споріднених іноземних спеціальностей: «Security management», «Risk management», «Crisis management» [14]. З одного боку, очевидно, що охоронна діяльність як різновид господарської діяльності відноситься до підприємництва (у проєкті постанови КМ України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» запропонована така галузь знань D «Бізнес, управління та право», спеціальність D 3 «Менеджмент та підприємництво»), однак має специфічні ознаки, пов'язані з обмеженням прав і свобод людини. З іншого – отримання освітнього ступеня «магістр» за спеціалізацією «Охоронна діяльність та безпека» передбачає отримання компетентностей, насамперед в галузі управління охоронною діяльністю та безпекою.

Отже виникає низка питань: в якій галузі будуть фахівцями здобувачі освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр» з відповідними спеціалізаціями; чи є різниця в підготовці фахівців для суб'єкта охоронної діяльності та органів державної охорони?

По-перше, здобувачі освітнього ступеня «бакалавр» (спеціальність «Особиста та майнова безпека») та «магістр» (спеціальність «Охоронна діяльність та безпека»), на нашу думку, не повинні мати різну спеціалізацію. По-друге, відмінності можуть полягати лише в спрямованості спеціальності: підготовка здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» та «магістр»: для суб'єктів охоронної діяльності – спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», а для суб'єктів органів державної охорони – спеціальність 251 «Державна безпека». Такі пропозиції потребують й оновлення кадрових вимог до фахівців з організації заходів охорони, якими сьогодні можуть бути особи без профільної освіти.

Отже недоліки та прогалини в існуючій освітянській сфері підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки змушують нас сформулювати відповідні шляхи їх подолання.

Висновки.

1. Наявні стандарти вищої освіти не враховують потреби суб'єктів охоронної діяльності у підготовці персоналу охорони.
2. Нормативна-правова база у сфері охоронної діяльності не вимагає від фахівців з організації заходів охорони наявності спеціалізованої вищої освіти.
3. Здобувачі освітнього ступеня «бакалавр» (спеціальність «Особиста та майнова безпека») та «магістр» (спеціальність «Охоронна діяльність та безпека») не повинні мати різну спеціалізацію. Відмінності можуть полягати лише в спрямованості спеціальності: підготовка здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» та «магістр»: для суб'єктів охоронної діяльності – спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», а для суб'єктів органів державної охорони – спеціальність 251 «Державна безпека».
4. Слід розробити галузеві стандарти вищої освіти для підготовки фахівців у сфері охоронної діяльності.
5. Пропонуємо внести зміни до Закону України «Про охоронну діяльність» від 22.03.2012 р., зокрема до:
 - ч. 1 ст. 1 «фахівець з організації заходів охорони – посадова особа суб'єкта охоронної діяльності, яка організовує та керує проведенням заходів охорони, здійснює контроль за виконанням персоналом охорони покладених на нього обов'язків»;
 - ч. 1 ст. 11: «1. Персоналом охорони можуть бути дієздатні громадяни України, які досягли 18-річного віку, пройшли відповідне навчання, уклали трудовий договір із суб'єктом господарювання та подали документи ...»;
 - ч. 1 ст. 14: «... Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації персоналу охорони 1-3 розряду може також здійснюватися суб'єктами охоронної діяльності».
- 1.5. Внести зміни до п. 14 Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності, які затверджені постановою КМ України від 18 листопада 2015 р. № 960:

«... Зазначений фахівець повинен мати один з таких освітніх та (або) кваліфікаційних рівнів: вищу освіту першого рівня («бакалавр») за спеціальністю «Особиста та майнова безпека» і стаж

роботи за спеціальністю в суб'єкта охоронної діяльності не менше трьох років або вищу освіту другого рівня («магістр») за спеціальністю «Охоронна діяльність та безпека» і стаж роботи за спеціальністю в суб'єкта охоронної діяльності 1 рік.».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єщук О.М. Адміністративно-правове регулювання охоронної діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 276 с.
2. Кагановська Т.Є. Взаємозв'язок між юридичною освітою і юридичної професією: українсько-європейський аспект. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. № 1137. «ПРАВО». Вип. 18, 2014. С. 7–12.
3. Кисленко Д.П., Столбовий В.М., Радзієвський Р.М. Напрями вдосконалення професійної підготовки фахівців з охоронної діяльності та безпеки в умовах війни. *Наукові інновації та передові технології*. № 10(12). 2022. С. 345–361.
4. Ліцензійні умови провадження охоронної діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 р. № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2015-p#Text>.
5. Мулявка В. Ілюзія свободи: чи проблема тільки у скороченні переліку спеціальностей? URL: <https://commons.com.ua/ru/ilyuziya-svobodi/>.
6. Пліско В., Бондаренко В., Радзієвський Р., Босенко А. Методика підготовки фахівців з охорони фізичних осіб до використання тактико-дійових заходів. *Science and Education*. № 3, 2023. С. 19–29.
7. Про внесення зміни до переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра : постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2011 р. № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/516-2011-p#Text>.
8. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>.
9. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266: наказ Міністерства освіти і науки України від 6 листопада 2015 р. № 1151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>.
10. Про охоронну діяльність : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text>.
11. Про спеціальність 256 Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності). URL: <https://institute.do.gov.ua/bachelor/>.
12. Совсун І. Новий порядок денний для університетської освіти. *Спільне: журнал соціальної критики*. Вип. 3. Політика освіти. 2011. С. 57–63
13. Таблиця відповідності Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Перелік 2023), Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 06.11.2015 № 266 (Перелік 2015): проект постанови Кабінету Міністрів України від Х.Х.2023 № Х. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/08/08/НО-proyekt.post.KMU-perelik.haluz.znan.i.spetsial.TVO-Tablytsya.vidpovidnosti.08.08.2023.pdf>.
14. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности: Монография / Захаров О.І., Пригунов П.Я., Гнилицкая Л.В. Київ: ТОВ «Дорадо-Друк», 2011. 290 с.
15. Ярошенко Ю.О. Адміністративно-правове регулювання діяльності приватних охоронних структур в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2015. 244 с.